

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pana mgr. Rafała BAŁDYGI
pt. *Przestępczość stadionowa w województwie śląskim.*
Propozycje rozwiązań ograniczających zjawisko
zrealizowanej pod kierownictwem naukowym Pana prof. dr. hab. Kuby JAŁOSZYŃSKIEGO
(Promotor pomocniczy: Pan dr Adam PŁACZEK)

1. Wstęp

Podstawą prawną wydania niniejszej opinii jest Uchwała nr 155/IV/2021 Senatu Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie z dnia 23.03.2021 r. w sprawie powołania recenzentów w przewodzie doktorskim Pana mgr. Rafała BAŁDYGI.

W konsekwencji powyższego, uwzględniając ustawowe kryteria i wymogi stawiane rozprawom doktorskim, w kolejnych częściach recenzji odniesiono się do następujących aspektów: określenie trafności wyboru i oryginalności problemu badawczego podjętego w rozprawie wraz z odniesieniem się do wiedzy teoretycznej Kandydata w danej dyscyplinie naukowej; ocena metodologiczna i merytoryczna dysertacji w kontekście umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej; ocena od strony formalnej oraz wnioski końcowe.

2. Określenie trafności wyboru i oryginalności problemu badawczego podjętego w rozprawie

Obszar badawczy, w jakim tematycznie porusza się Doktorant, należy identyfikować z dziedziną *nauk społecznych*, dyscypliną *nauki o bezpieczeństwie*, a w węższym ujęciu - teorią i praktyką *zarządzania bezpieczeństwem publicznym*.

Wielu uznanych badaczy rozumienie terminu *zarządzanie bezpieczeństwem* identyfikuje z procesem uzyskiwania, rozmieszczania i stosowania zasobów w celu zmniejszenia zagrożenia. Stanowisko takie często bywa uzupełniane o ostrzeżenie, że w praktyce realizacyjnej często zapomina się, że *bezpieczeństwo* nie jest *stanem* danym na zawsze, ale ciągle zmieniającym się *procesem*.

Przypomnienie takie należy uznać za zbędne w stosunku do poczynąń Doktoranta, którego szczegółowe pochylenie się w finałowej dysertacji nad problematyką *przestępczości stadionowej*, interesująco włącza się do przedmiotu zainteresowania nie tylko kręgów naukowych, ale i praktyków zarządzających.

W cyklu odnoszącym się do kształtowania tej części *bezpieczeństwa publicznego* - interesariuszy pochyłających się nad zapewnieniem koniecznej stabilizacji, szukaniem rozwiązań nowych, optymalizowaniem bądź w innych formach wypracowaniem skutecznych mechanizmów zabezpieczających, wdrażaniem sprawdzonych i skutecznych metod przeciwdziałania zaistniałym zdarzeniom, czy edukowaniem kadry zarządzającej - znajdzie się wielu.

Równie intensywnie - wyłoniony powyżej stan złożoności - przykuwa uwagę wybranych środowisk naukowych. Identyfikując ten obszar badawczy rozpoznaje się zatem problemy stowarzyszone z dynamicznym układem nieskończonej liczby organizacji współpracujących, których celem jest zapewnienie bezpiecznych warunków funkcjonowania wszystkim podmiotom na danym obszarze administracyjnym. Ocenia się posiadane zasoby i wyróżnia motywatory doskonalące - w ramach obowiązujących reguł i relacji formalnych bądź nieformalnych. Rozpoznaje się specyficzne cechy niepowtarzalnych i zmiennych dla *bezpieczeństwa publicznego* działań oraz problematykę ciągłego dostosowywania się do aktualnych warunków i pojawiających się potrzeb. Często też się bada, jak kompetencje poszczególnych jednostek organizacyjnych uzupełniają się bądź krzyżują, a także abstrahuje niektóre z uwarunkowań stwarzających problemy zarządzającym.

W optyce powyższego z dużą dozą pewności można by spekulować, że zarówno na gruncie poznawczym, systemowym jak i naukowym - problematyka *przestępczości stadionowej* powinna być już dobrze rozpoznana, zbadana i włączona do koniecznego procesu optymalizacji. Za takim poglądem przemawiałaby chociażby fakt obserwowania, badania i neutralizowania tego zjawiska od lat co najmniej kilkudziesięciu w Europie, a w Polsce - więcej niż intensywnie - wraz z rozpoczęciem przygotowań do *Finalów Mistrzostw Europy EURO 2012*.

Zaprezentowany powyżej kontekst stał się interesującym dla Pana mgr. Rafała BAŁDYGI, który upublicznione dotąd wyniki badań poddał odpowiednio krytycznej analizie i ustalił, że istniejące opracowania odnoszą się do *ogólnego problemu, charakterystyki przestępczości stadionowej oraz modus operandi pseudokibiców, który został zaproponowany wiele lat temu, a w dobie przemian społecznych zjawisko to wciąż ewoluuje. Istnieje wiele publikacji, które dotyczą przestępczości stadionowej w Polsce, jednak powstawały one przed organizacją Finału EURO 2012 w Polsce i wskazywały najważniejsze wyzwania dla organizacji tej imprezy. Późniejsze publikacje dotyczyły najczęściej prezentacji osiągniętych wyników, które uzyskano w związku z bezpiecznym przeprowadzeniem imprezy. Zauważono również, że publikacje dotyczą najczęściej ogólnego problemu imprez masowych, nie zwracając szczególnej uwagi na mecze piłki nożnej* (strona 15. dysertacji).

Diagnostując i syntetyzując aktualny stan faktyczny Doktorant, wyprowadził uzasadniony badawczo wniosek, że na rozwój *przestępczości stadionowej* ma wpływ wiele czynników i są to zarówno czynniki społeczne, demograficzne oraz geograficzne. *Zapobieganie i zwalczanie tego rodzaju przestępczości ma zatem charakter interdyscyplinarny* (strona 15. dysertacji).

W takim stanie rzeczy wywiódł dalej, że nie bez znaczenia dla rodzaju i skali zagrożeń na spotkaniach piłkarskich jest także miejsce ich organizacji. Rozpoznał, że regionem najpoważniej zagrożonym *przestępczością stadionową* w Polsce jest województwo śląskie. Co istotne - ustalił: *Chuligaństwo stadionowe w województwie śląskim nie stanowi jedynie zagrożenia dla Polski ale również dla innych krajów europejskich, zwłaszcza sąsiadujących z Polską. Sieć powiązań grup pseudokibicowskich rozciągnięta jest na dużą część Europy. Współpraca kibiców nie ogranicza się tylko do kibicowania oraz wzajemnego wspierania w prowadzeniu pozytywnych akcji ale również w dokonywaniu czynów zabronionych* (strona 15. dysertacji).

Tak rozumiana sytuacja problemowa nie została dotąd objęta szczegółowym zainteresowaniem badawczym. Literatura przedmiotu jest niezwykle skromna i przywołuje najczęściej wnioski o charakterze ogólnym i nie zawiera propozycji rozwiązań o charakterze neutralizująco-wspomagającym.

Podsumowując zatem powyżej zaprezentowane rozważania należałoby stwierdzić, że motywami skłaniające Doktoranta do naukowego zbadania zaprezentowanej powyżej materii rozpoznaje się czytelnie. Wybór problemu badawczego, który dotyczy wskazania możliwości zwiększenia bezpieczeństwa podczas meczów piłkarskich w województwie śląskim trzeba ocenić jako trafny, oryginalny i istotny dla dyscypliny: *nauki o bezpieczeństwie*. Propozycje rozwiązań ograniczających zjawisko pozwalają na wyprowadzenie dalszych wniosków -

możliwych do wykorzystania w procesie optymalizacji zarządzania bezpieczeństwem publicznym.

3. Ocena metodologiczna dysertacji

Analiza metodologicznych aspektów recenzowanej rozprawy doktorskiej wskazuje, że jest ona skonstruowana poprawnie. Odpowiednie do potrzeb założenia Doktorant przedstawił w *rozdziale pierwszym* (strona 8. do 19. dysertacji).

W podrozdziale 1.1. skoncentrował się na zidentyfikowaniu *sytuacji problemowej*. W sposób klasycznie rozumiany wyartykułował poszczególne jej sekwencje, a na koniec - podejmując wątek krytycznej analizy istniejącego w tej materii piśmiennictwa - umiejętnie powiązał to z istniejącymi obszarami niewiedzy.

W kolejnych częściach tego rozdziału. Badacz nie upublicznił, jak wyglądał przyjęty i realizowany proces prowadzenia badań. W to miejsce - w sposób moim zdaniem mocno zubożony - zaprezentował na stronach od 16. do 18. dysertacji: przedmiot i cel badań; problem badawczy i hipotezę roboczą; metody, techniki i narzędzia badawcze; ograniczenia. Prezentowany za sprawą *Spisu treści* (strona 2. dysertacji) podział - sugeruje - wyprowadzenie logicznego wniosku, że materiał ten winien mieć postać zgodną z numeracją dalszych podrozdziałów oznaczonych od 1.2. do 1.6. W rzeczywistości są to jednozdaniowe stanowiska, bądź syntetyczne wyszczególnienia z użyciem punktów.

Intencje takiego zabiegu nie są dla mnie jasne. Przy takim nastawieniu - Autor w sposób nie wymagający większych kompetencji językowych - syntetycznie zaprezentował istotne treści natury metodologicznej. Jednocześnie uniknął trudu prezentacji charakterystycznego dla poziomu posiadanych umiejętności - technik pisemnego kształtowania wypowiedzi - określanymi jako styl naukowy.

Odnosząc się zatem do *przedmiotu badań* (strona 16. dysertacji) i poprzestając na zapowiedziach przedstawionych we *Wstępie* i *Podrozdziale 1.1.* - Doktorant bez dalszych uzasadnień i niezbyt zręcznie stylistycznie wyprowadził, że będzie to: *Przestępczość stadionowa w województwie śląskim: skala zjawiska, czynniki wpływające na występowanie przestępczości stadionowej oraz działania zmierzające do zapobiegania i zwalczania przestępczości stadionowej.* Ten podkreślony przeze mnie problem - dobrania przez Autora określonego synonimu do pojęcia *przestępczość stadionowa* - będzie się zresztą niekorzystnie powtarzał w innych miejscach dysertacji.

Doktorant przedstawił następnie *cel badań* (strona 16. dysertacji), który ma charakter diagnostyczno-prognostyczny i jest spójny z wyłonionym pod pozycją 1.4. - *problemem badawczym*.

Wskazał zatem, że *Celem prowadzonych badań było: Określenie skali i struktury zjawiska przestępczości stadionowej oraz zaproponowanie rozwiązań mogących przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego w aspekcie zapobiegania i zwalczania przestępczości stadionowej w województwie śląskim.*

Unikając następnie, moim zdaniem ważnej, prezentacji relacji pomiędzy kategoriami *poznawczymi* (teoretycznymi) i *praktycznymi* (użytkowymi) - dostrzegł złożoność problematyki badań i sformułował *cele szczegółowe*, które rozwijają i dodatkowo precyzują *cel główny*.

Treściowo - mają one postać następującą:

1. *Określić charakterystykę przestępczości stadionowej w Polsce i w wybranych krajach europejskich.*
2. *Określić specyfikę przestępczości stadionowej w województwie śląskim.*
3. *Oceń rolę i zadania podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo meczów piłki nożnej w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości stadionowej.*
4. *Zaproponować rozwiązania mogące wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa na stadionach województwa śląskiego.*

Rozpoznanie *sytuacji problemowej* i dalsze kroki identyfikujące *przedmiot* i *cel badań* - pozwoliły Doktorantowi na wyłonienie *problemu badawczego*, który przedstawił w postaci

rozbudowanego pytania (strona 16. dysertacji): *Jakie rozwiązania w zakresie zapobiegania i reagowania na przestępczość stadionową w województwie śląskim mogą przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa meczów piłki nożnej w tym województwie?*

Mając na uwadze złożoność przedmiotu badań, dokonał następnie identyfikacji szeregu *problemów szczegółowych*, które wyraził w postaci czterech pytań (strona 17. dysertacji), opracowanych adekwatnie do treści przywołanych powyżej *celów szczegółowych*:

1. *Jaki charakter ma współczesne zjawisko przestępczości stadionowej?*
2. *Jakie elementy mają wpływ na charakter przestępczości stadionowej w województwie śląskim?*
3. *Czy zakres zadań i obowiązków nałożonych na podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo podczas meczów piłkarskich jest wystarczający?*
4. *Jak należałoby ukierunkować rozwiązania formalno-prawne i organizacyjne, aby poprawić stan bezpieczeństwa podczas meczów piłkarskich w województwie śląskim?*

Wytyczenie za sprawą powyżej zaprezentowanych punktów - czterech kierunków poszukiwań - należy uznać za ambitne zadanie badawcze o charakterze diagnostycznym, wyjaśniającym oraz prognostycznym. Wygenerowane *problemy szczegółowe* wyznaczyły bowiem drogę postępowania badawczego Autora od określenia stanu faktycznego, poprzez próbę naukowo uzasadnionego wyjaśnienia istniejącego stanu rzeczy, do zobrazowania potencjalnych możliwości oraz wytyczenia kierunków zmian w zakresie *zarządzania bezpieczeństwem stadionowym*, w województwie śląskim.

W tej samej części 1.4. - z podkreśloną przeze mnie drobną niezręcznością stylistyczną - sprecyzowano *hipotezę roboczą* o treści: *Zakłada się, że istnieje przestrzeń w obszarze rozwiązań legislacyjnych i organizacyjnych, której udoskonalenie lub w której wprowadzenie nowych rozwiązań, może w istotny sposób wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa w odniesieniu do przestępczości stadionowej w województwie śląskim.*

Sformułowane w ten sposób i przyjęte na potrzeby dalszych badań naukowe przypuszczenie należy ocenić, jako czytelnie powiązane - zarówno z *celem badań* jak i *szczegółowymi problemami badawczymi*.

Wszystko to razem przełożyło się następnie na proces wyboru i kompleksowego zastosowania *metod, technik i narzędzi badawczych* (strona 17. do 18. dysertacji). Oceniam, że z punktu widzenia *celu badań* i charakteru rozwiązywanego *problemu* wybrano je poprawnie - zachowując logiczną wynikowość układu dysertacji oraz poszczególnych rozdziałów. Za szczególnie wartościowy uznaję przy tym dobór materiału źródłowego w postaci: zestawionych odpowiednio *wyników badań empirycznych*, efektów *sondażu diagnostycznego* techniką *ankietowania* i *wywiadu* oraz dane z wykorzystaniem metody *obserwacji*.

W części końcowej rozdziału metodologicznego - oznaczonej jako 1.6. i noszącej tytuł *Ograniczenia* - trzydaniowo wyróżniono: *Zakres przestrzenny: województwo śląskie. Zakres badawczy: utrudniony proces uzyskania informacji przez hermetyczność grup kibicowskich. Zakres czasowy: lata 2017-2021.*

O ile odniesienie do zawężenia przestrzennego i czasowego nie budzi moich wątpliwości, to sformułowane odnoszące się do zakresu badawczego oceniam już krytycznie.

Charakteryzując *przestępczość stadionową* - niewątpliwym problemem i wyzwaniem dla Doktoranta - musiało się bowiem stać trafne szacowanie nieujawnionych *przestępstw stadionowych* (tak zwana *ciemna liczba*), a w tym o cechach typowych dla przestępczości zorganizowanej. Innym - przywołanym ograniczeniem - powinny moim zdaniem stać się przesunięcia czasowe i lokalizacyjne stowarzyszone z *przestępczością okołostadionową*, a zatem z konsekwencjami takimi, jak: tak zwane *ustawki*; włamania do obiektów w rejonie *przystadionowym*; zniszczenia, pobicia, kradzieże w środkach transportu i inne. W realizowanym procesie badawczym z pewnej konieczności trzeba było również pominąć i inne aspekty, takie jak przykładowo: określenie skuteczności wprowadzanych programów profilaktycznych, określenie skali efektywności instytucji *spottersa*, czy zewnętrzne oceny profesjonalizmu *specjalistów ds. zwalczania działalności pseudokibiców*.

W recenzowanej dysertacji zawarto bibliografię wykorzystaną przez Autora do jej opracowania. Jej dobór nie budzi zastrzeżeń. Doktorant w treści pracy - konsekwentnie do jej zawartości i wielokrotnie - powołuje się na zróżnicowane zarówno w formie, jak i charakterze materiały źródłowe, a także wyniki badań własnych. W moim przekonaniu jest to godny podkreślenia walor pracy.

W takim stanie rzeczy - niezależnie od powyżej sformułowanych uwag stwierdzam, że recenzowaną rozprawę pod względem metodologicznym - oceniam pozytywnie. Cechuje ją poprawne podejście naukowe i właściwe rozpatrzenie sprecyzowanych problemów badawczych.

4. Ocena merytoryczna dysertacji

W ogólnej ocenie merytorycznej podkreślić trzeba, że układ recenzowanej rozprawy stanowi logiczną i przekonująco odbieraną całość. Temat został jasno określony, struktura pracy jest przejrzysta, a określona kolejność rozdziałów i występujące pomiędzy nimi różnice w proporcjach - wynikają z podporządkowania wyników badań. Prowadzone w nich rozważania mają postać sądów, analiz i wielostronnie prezentowanych wyników - pozyskanych w realizowanym procesie badawczym.

W odniesieniu krytycznym należy wskazać, że rozdziały nie posiadają preambuły, a w swoich końcowych częściach - poszczególne podrozdziały - najczęściej nie posiadają jasno wyartykułowanych konkluzji. Jest to w moim przekonaniu pewna wada pracy.

Pod względem konstrukcyjnym dysertacja składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz załączników.

Wstęp (strona 4. do 7. dysertacji) - ma postać klasyczną. Zawiera krótkie wprowadzenie odnoszące się do istoty *bezpieczeństwa imprezy masowej*, określa zakres problemowy badań i prezentuje strukturę pracy.

W owym wprowadzeniu na stronie 4. dysertacji Autor dosyć swobodnie stwierdził: *Najważniejsze kwestie dotyczące procesu kształtowania bezpieczeństwa piłki nożnej zostały spenalizowane w Ustawie o bezpieczeństwie imprez masowych oraz innych aktach wykonawczych* (podkreślenia moje). Pojęcie *penalizacja* pomylił zatem z *kodyfikacją*. Podobnie zresztą uczynił przykładowo na s. 49. dysertacji wskazując: *Kwestie zasad zostały spenalizowane m.in. w opisanym wcześniej "Pakcie Poznańskim"*. Warto zatem przypomnieć, że *penalizacja* (od łac. *poena* - kara) - to uznanie przez ustawodawcę określonego czynu za czyn zabroniony (przestępstwo, wykroczenie), które może nastąpić tylko na podstawie ustawy.

Rozdział I (strona 8. do 19. dysertacji) - poświęcono zakresowi metodologicznemu badań. Pogląd na ujęte tam treści zaprezentowano już powyżej.

Analizując zawarty materiał od strony merytorycznej należy zauważyć, że Doktorant na stronie 13. dysertacji wyprowadził wniosek: *Wraz z wejściem nowelizacji Ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych w 2009 r. zauważono tendencję do zanikania przestępczości stadionowej z obiektów sportowych* (podkreślenie moje). Stwierdzenie tak ważne dla badanej istoty *przestępczości stadionowej* wymaga sprostowania - to nie była nowelizacja. Do 1 sierpnia 2009 r. obowiązywała ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. 106, poz. 680 z późn. zm.), a od 1 sierpnia 2009 r. obowiązuje uchwalona w dniu 20 marca 2009 r. nowa ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. Nr 62, poz. 504 z późn. zm.).

Rozdział II (strona 20. do 131. dysertacji) *Przestępczość stadionowa w Polsce i wybranych krajach europejskich* ma charakter poznawczy i należy go uznać za wprowadzający w problematykę tytułowo określonego zagrożenia. Autor wyjaśnił w nim zatem, jak należy rozumieć pojęcie *przestępczość stadionowa*, odniósł się do specyfiki środowiska kibiców, zaprezentował krajowe i zagraniczne uwarunkowania tego zjawiska oraz wskazał na determinanty formalnoprawne.

Z punktu widzenia merytorycznej zawartości - moim zdaniem - trafnie zmarginalizował treści często przewijające w ogólnych opracowaniach literatury przedmiotu. W to miejsce

wprowadził dane i wnioski o wysokich walorach informacyjno-poznawczych, które mogą być wykorzystywane praktycznie, przez interesariuszy zewnętrznych. Przywołując stanowiska uznanych badaczy zagadnienia, wybierał najwartościowsze, nie unikał ich komentowania, a ponadto uzupełniał je o wyniki ustaleń własnych.

W odniesieniu krytycznym - także i tutaj objawił się przywoływany już powyżej stan przygotowania dysertacji przez Doktoranta - z mankamentami od strony fundamentów prawnych, a istotnych (moim zdaniem) do rozpatrywania tytułowej *przestępczości stadionowej*.

Na stronie 23. dysertacji zatem stwierdził: *Kolejnym elementem przestępstwa jest określenie, że przestępstwo to czyn zabroniony pod groźbą kary. Oznacza to, że dany czyn musi zawierać ustawowe znamiona przestępstwa* (podkreślenia moje). Wyjaśnić należy, że *czyn zabroniony pod groźbą kary* - oznacza, iż w opisie czynu musi się znaleźć sankcja karna. W zapisie redakcyjnym jest to wyrażone poprzez stwierdzenie *podlega karze* - a następnie ta określona kara jest wyartykułowana - na przykład art. 60 ust. 1. ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych: *Kto w czasie trwania masowej imprezy sportowej, w tym meczu piłki nożnej, wdziera się na teren, na którym rozgrywane są zawody sportowe, albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza, podlega grzywnie nie mniejszej niż 180 stawek dziennych, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3*. Sformułowanie: *czyn musi zawierać ustawowe znamiona przestępstwa* stowarzyszyć należy z wyjaśnieniem, że ustawowe znamiona czynu zabronionego (przestępstwa) to elementy przepisu karnego, które opisują konstrukcję danego przestępstwa, wskazują, jakie dokładnie zachowania danej osoby oraz jakie okoliczności zdarzenia powodują, iż można mówić o popełnieniu przestępstwa (lub nie). Na przykładzie przytoczonego wyżej art. 60 - ustawowe znamiona tego konkretnego przestępstwa to zapis: *Kto w czasie trwania masowej imprezy sportowej, w tym meczu piłki nożnej, wdziera się na teren, na którym rozgrywane są zawody sportowe, albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza (...)*.

Podobnie - Autor zbyt swobodnie - przywołał zasady prawne klasycznie określone w języku łacińskim. Przykładowo na stronie 23. dysertacji uznał: *Według formuły nullum crimen, nulla poena sine lege poenali anteriori nie ma przestępstwa bez ustawy, nie ma kary bez ustawy oraz ustawa nie działa wstecz* (podkreślenia moje). Zasada *nullum crimen, nulla poena sine lege poenali anteriori* - tłumaczy się - *nie ma przestępstwa, nie ma kary bez wcześniejszej ustawy*. Sformułowanie: *ustawa (prawo) nie działa wstecz* - (łac.) *lex retro non agit* - to zasada prawa i *paremii* prawnicza określająca zakaz retroaktywności prawa.

Mam też - być może dyskusyjną - uwagę dotyczącą prowadzonych rozważań dotyczących *chuligaństwa* w Polsce (strona 36. dysertacji). Autor odniósł się do przywołanego powyżej pojęcia w rozumieniu słownikowo-kryminologicznym, a pominął obowiązującą w kraju definicję normatywną. W *kodeksie karnym* zdefiniowano pojęcie *występek o charakterze chuligańskim* - art. 115 § 21. Ustawodawca określił tam jednoznacznie: *Występkiem o charakterze chuligańskim jest występki polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, na wolność, na cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, na działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny, albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego*. Uwaga powyższa jest o tyle moim zdaniem zasadna, dla przedmiotowego pochylenia się nad kodyfikacją *przestępczości stadionowej*, gdyż uznanie, że sprawca dopuścił się *występku o charakterze chuligańskim* skutkuje zaostreniem wymiaru kary - art. 57a. § 1 *kodeksu karnego*: *Skazując za występki o charakterze chuligańskim, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości nie niższej od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę*.

Z innych jeszcze uwag w podjętym powyżej przedmiocie - na stronie 19. dysertacji - Autor wskazał zakres czasowy na lata 2017-2021. Zatem określając na stronach od 117. do 118. dysertacji *rozporządzenia*, które zostały uchylone - moim zdaniem powinien podać -

nowe obowiązujące. W takim stanie rzeczy: *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 marca 2010 r. w sprawie wymogów, jakie powinni spełniać kierownik do spraw bezpieczeństwa, służby porządkowe i służby informacyjne* (przywołane w przypisach pod numerem 254.) - zostało zastąpione *Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 sierpnia 2011 r. w sprawie wymogów, jakie powinni spełniać kierownik do spraw bezpieczeństwa, służby porządkowe i służby informacyjne* (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1347), a to ostatnie zmienione rozporządzeniem z dnia 18 września 2020 (Dz. U. 2020, poz. 1678). Inne: *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie przekazywania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych* (przywołane w przypisach pod numerem 255.) zostało zastąpione *Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 stycznia 2020 r. w sprawie przekazywania informacji, w tym danych osobowych, dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych* (Dz. U. 2020 r. poz. 97).

Rozdział III (strona 132. do 203. dysertacji): *Charakterystyka przestępczości stadionowej w województwie śląskim* - ma dla poznania wyzwań stowarzyszonych z zarządzaniem bezpieczeństwem stadionowym i następnie wyspecyfikowanych propozycji rozwiązań ograniczających zjawisko - wymiar podstawowy. Stanowi o logicznie i naukowo uzasadnionym kierunku realizowanych badań. Analizowane i wyłożone tam treści - zasadnie potwierdzają - rygorystyczne wręcz podejście Doktoranta do merytorycznej taksacji założonych do rozpatrzenia *szczegółowych problemów badawczych*.

Zawarte tam wyniki autorsko przeprowadzonych badań bezsprzecznie stanowią swoiste kompendium wiedzy niezbędne do opanowania - przez każdego zainteresowanego problemem - *praktyka zarządzającego*. Z drugiej zaś strony wykazują walory materiałów o charakterze diagnostyczno-wyjaśniającym, które należy uznać za istotne na rzecz zróżnicowanych potrzeb dyscypliny: *nauki o bezpieczeństwie*.

Rozdział IV (strona 204. do 258. dysertacji) nosi tytuł: *Zakres zadań i obowiązków podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości stadionowej*. Poświęcono go tematyce rozwiązań w zakresie realizacji ustawowych, statutowych i regulaminowych działań podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo meczów piłki nożnej. Skupiając się na procesie kształtowania i odpowiedzialności za *zarządzanie bezpieczeństwem meczów piłki nożnej* - szczególną uwagę zwrócono na: rolę organizatora imprezy masowej, podmiotów ministerstwa właściwego do spraw wewnętrznych i administracji oraz Polskiego Związku Piłki Nożnej i Ekstraklasy S.A.

Jednocześnie są to solidnie opracowane podwaliny motywujące kierunki i zakres - proponowanych w kolejnym rozdziale - zmian i rozwiązań mających optymalizować zastany poziom bezpieczeństwa i wyróżnione zagrożenia. Uwidocznione tam zależności w pełni potwierdziły zasadność prowadzenia przedmiotowych badań i słuszność wyodrębnionej przez Doktoranta *hipotezy roboczej*, w której założono istnienie - możliwych do udoskonalenia - przestrzeni w obszarze rozwiązań legislacyjnych i organizacyjnych, mogących w istotny sposób wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa w odniesieniu do *przestępczości stadionowej* w województwie śląskim.

Rozdział V (strona 259. do 306. dysertacji) jest moim zdaniem najciekawszy merytorycznie i najwartościowszy pod względem korzyści, jakie może przedmiotowe dzieło wnieść do dyscypliny: *nauki o bezpieczeństwie*. Adekwatnie do tytułu - *Kierunki i zakres proponowanych rozwiązań mogących wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa na stadionach województwa śląskiego* - zawiera autorsko opracowane propozycje rozwiązań w zakresie poprawy skuteczności działań ograniczających *przestępczość stadionową* w województwie śląskim. Zawarto tam również - w moim przekonaniu wartościowy - materiał, który może stanowić bazę do dalszych pogłębionych ocen i syntezy przedmiotu badań w aspekcie prognostycznym.

W części początkowej tego rozdziału przedstawiono wyniki badań sondażowych, które przeprowadzono z wykorzystaniem techniki *ankiety* oraz *wywiadu*. W następnej: omówione zostały propozycje rozwiązań w obszarze formalno-prawnym, struktury i szkoleń

podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo meczów piłkarskich oraz w obszarze działań profilaktycznych.

Sposób przeprowadzenia badań, ukierunkowana celowość udostępnienia ankiet doświadczonym zawodowo funkcjonariuszom Policji, dobór wysokiej klasy ekspertów - z mianownikiem w postaci krytycznego podejścia Autora do wielu obecnych rozwiązań - przyczyniło się do podjęcia przez niego próby nakreślenia charakteru i rodzaju zmian, jakie powinny się dokonać w najbliższej przyszłości, w procesie zwiększania poziomu neutralizacji przestępczości stadionowej.

Wyniki badań. potwierdzają potrzebę wieloaspektowego podejścia do problematyki wypracowania sposobów ograniczających zjawisko. Odpowiednie syntezy - ukierunkowuje na wprowadzenie działań o charakterze naprawczym bądź doskonalącym.

Treści rozprawy zostały w tej części wzbogacone wynikami badań potwierdzających tezy i stwierdzenia Autora - w formie tabel i wykresów - z późniejszą, opisową i własną refleksją. Niewątpliwie podnosi to wartość merytoryczną uzyskanych wyników badań. Przedstawione propozycje postulatywne zmian świadczą o dużej wiedzy Doktoranta oraz umiejętnościach pogłębienia za sprawą analiz i ocen - pozyskanych we wcześniejszych rozdziałach - wyników badań.

Pełna synteza wraz ze szczegółowym sprawozdaniem określającym sposób rozwiązania przyjętego zakresu badawczego i przeprowadzonego wnioskowania - znalazła się w *Zakończeniu* (strona 306. do 309. dysertacji).

W takim stanie rzeczy - pomimo wcześniej wyłonionych uwag uchybień - stwierdzić należy, że Autor za sprawą swojej rozprawy osiągnął konieczne założenia naukowe i aplikacyjne. Pisemna postać wyników badań pozwala stwierdzić, że zna dobrze zagadnienie, posiada umiejętność logicznego łączenia problemów, przyczyn i skutków, analizowania oraz wyciągania wniosków. Zawarte tam treści - mogą stanowić podstawę do dalszych pogłębionych badań w przyszłości, jak również mogą być w sposób poszerzony wykorzystane w procesie doskonalenia *zarządzania bezpieczeństwem stadionowym*.

5. Ocena strony formalnej i edytorskiej

Oceniając dysertację z formalnego punktu widzenia stwierdzić trzeba, że jest ona poprawna i napisana językiem świadczącym o umiejętności konstrukcji tekstu naukowego. Prezentacja wyników badań jest czytelna i komunikatywna dla każdego odbiorcy. Jest to praca rozbudowana treściowo - obejmuje łącznie 349 stron tekstu, z czego 309 stanowi materiał merytoryczny, a pozostałe zawierają bibliografię i załączniki.

Zastosowany w dysertacji język narracyjny - należy uznać za poprawny. W wielu przypadkach - z zakładaną w mojej ocenie korzyścią dla *praktyków zarządzających* - zaprezentowano swoiste nazewnictwo, określenia i zwroty (z odpowiednim wyjaśnieniem i komentarzem), które mogą być znane jedynie wąskiemu gronu osób poruszających się w *środowisku stadionowym*. Tylko w niektórych przypadkach pojawiły się drobne niedoskonałości w stylu: *fanclub* (strona 14. dysertacji), gdzie poprawne formy to *fanklub* bądź *fan club*.

Inna uwaga z mojej strony dotyczy miejscami lekceważonej przez Autora reguły, by *przestrzegać jednej i tej samej zasady postępowania*. Przejawiało się to zatem niejednorodnością używania *punktorów* (strony: 27., 39., 49.-50., 58., 82.-84., 100., 102., 108., 112., 117.-119., 122.-128., 130.-131., 134.) czy zapisów z używaniem *kursywy* bądź nie (przykładowo na stronach dysertacji: 27.: „ustawka” i *ustawka*, „akcje” i *akcji*; s. 136.-137.: „zgodę” i *zgodę*).

Pojawiały się też tak zwane *literówki* bądź inne zakłócenia pisowni: przykładowo na stronie 7. dysertacji: *Wskazano również zagrożenia przestępczością stadionową uwarunkowane społecznym (...)*; na stronie 9. dysertacji: *(...) do konfrontacji pseudokibiców bezpośrednio przez rozpoczęciem widowiska (...)*; na stronie 10. dysertacji: *Członkowie tej rodziny znani byli z prowadzenia życia o beztroskiego trybu życia* (podkreślenia moje).

Nie dostrzeżono szczególnych przypadków - często popełnianego błędu redakcyjnego - polegającego na mieszaniu form narracyjnych i czasowych. Doktorant starał się prezentować swój materiał w sposób bezosobowy.

Wykaz wykorzystanych źródeł został poprawnie opisany przez Autora w *Bibliografii*. Dostrzegalne są przy tym starania, by przywołane materiały miały wysoki procent aktualności. Niektóre - starsze - należy uznać, za konieczne do wykorzystania w realizowanym procesie badawczym. Warto również podkreślić, że sięgnięto po opracowania angielsko- i niemieckojęzyczne. Drobną uwagą dotyczy przywołanego na poz. 10. (strona 315. dysertacji) źródła prawa krajowego: jest Ustawa z dn. 6 czerwca 1997 r. o postępowaniu karnym(...), a powinno być: Kodeks postępowania karnego (podkreślenia moje).

W podsumowaniu tej części recenzji chciałbym jednakże podkreślić, że wystąpienie wyłonionych niedociągnięć - w moim przekonaniu - nie deprecjonuje wyszczególnionych powyżej istotnych walorów pracy.

6. Wniosek końcowy

Reasumując stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska poświęcona problematyce przestępczości stadionowej w województwie śląskim i stowarzyszonymi z powyższym propozycjami rozwiązań ograniczających zjawisko - stanowi oryginalne opracowanie twórcze.

Będąc pisarskim sprawozdaniem z przeprowadzonych badań Pana mgr. Rafała BAŁDYGI - zawiera rozwiązanie przyjętego problemu naukowego, pozytywnie stanowi o osiągnięciu zakładanego celu i pozwala na wyprowadzenie odpowiednich wniosków.

Przeprowadzona ocena rozprawy pozwala mi zatem na sformułowanie wniosku końcowego: dysertacja spełnia warunki określone w art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r., *Przepisy wprowadzające ustawę - prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669) na podstawie art. 14, ust. 1, pkt 1 oraz ust. 2, pkt 5 ustawy z dnia 14 marca 2003 r., *O stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki* (Dz. U. z 2003 r., Nr 65, poz. 595, z późn. zm.), 3 lipca 2018 r. *Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. 2028, poz. 1669)

W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Pana mgr. Rafała BAŁDYGI do jej publicznej obrony.

/dr hab. Ireneusz W. DZIUBEK/